

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Forbemærkning til bind IV.

Citation: Andersen, H. C.: "Forbemærkning til bind IV.", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. IV kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 7. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-hcaeventyr04val-shoot-idm139893301446480/facsimile.pdf> (tilgået 17. oktober 2021)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. IV kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Forbemærkning til bind IV.

Dette binds sidste og største del udgøres af *Nye Eventyr og Historier, Anden Række*, hvis fire samlinger udkom 1861–66 med ialt 24 stykker, hvoraf 6 tidligere havde været trykt. Anden og, temmelig sent, også første samling blev optrykt een gang. Iøvrigt forholder rækken sig ganske som første: nogle af historierne optrykkes i særudgaven 15 EF–87¹⁾, og helheden i SS 26/27–68 og EHF 4–71 (den første dog, lidet skønsomt, bagest i EHF 3–70). Disse tre udgaver kan altså her som i vort bind III kaldes B, C, D. Som nævnt i III strækker ligheden mellem de to rækker sig til omvendt bibliografi for eet eventyr: *De Vises Steen* havde fået illustrationer af Vilh. Pedersen og fandtes således allerede i EHP 2–63 og først senere i SS 26–68.

Imidlertid havde Vilh. Pedersen før sin død i 1859 også illustreret nogle kapitler af rejsebøgerne *En Digters Bazar* 1842 og *I Sverrig* 1851, kapitler, der sammen med to eventyr fra *Folkekalender for Danmark* 1856 blev kronologisk indrangeret i EHP 1/2–62/63 og dermed fik deres faste plads i den samlede eventyrkånon. Om disse eventyr bliver følgende at bemærke:

En Digters Bazar var udkommet 1842²⁾. Et italiensk, et græsk og et lilleasiatisk kapitel kunne bruges til eventyrsamlingerne, men manuskriptforholdene viser, at de var konciperet for sig,

¹⁾ Femten Eventyr og Historier (*Bibl. 959*) udkom 13.12.1867 og indeholder: I Femten Eventyr og Historier af H. C. Andersen. Ny Udgave. Med Illustrationer af Lorenz Frølich. Kjøbenhavn. C. A. Reitzels Forlag. Thales Bogtrykkeri. 1867. 2 blank. 3 Indhold. 4 blank. 5 Femten Eventyr og Fortællinger. 6 blank. 7–123 tekst. 124 blank (23 fejtpag. 124). Alle ikke-blanke sider har rød ramme. Hertil omslæg med tekst som titelblad og ill. til Hvad Fæster gjør . . . eller komp. bind m. ill. af Pietro Kroka, format 242 x 186 mm, den eneste eventyrudgave i stort format.

²⁾ *En Digters Bazar* (*Bibl. 417*) udkom 30.4.1842 og indeholder: [I] *En Digters Bazar*. [II] blank. [III] *En Digters Bazar* af H. C. Andersen. Hæfter forlignet *Moss*. Kjøbenhavn. Forlagt af Universitets-Boghandler C. A. Reitzel. Trykt i Bianco Lunos Bogtrykkeri. 1842. [IV] blank. [V–VIII] indholdsfortegnelse over de 6 nummerede dele med unumm. kapitler (i snibe bogen unumm. dele med unumm. kapitler). 1–579 tekst m. ded. til hver del. [580] blank. [581] trykfejlsliste, ss 15, 25. [582] blank. 2. udg. (*Bibl. 652*) udkom 24.7.1864, dels uden, dels med extra titelbl. Samlede Skrifter. Niende (reep. Tiende) Bind. 174 + 235 s. foruden 1 eller 8 s. præliminærer til hvert bind.

forud for det sammenhængende arbejde med de omgivende kapitler. Bogen optryktes i Samlede Skrifter 1854. I EHP 1-62 var især *Metalsvinet* overarbejdet, antagelig af forfatteren. Men da SS 25-68 udkom, benyttedes den gamle bogversion, ikke 1862-versionen, dog at *Venskabs-Pagten*s indledning (meget fornuftigt) udeloddes og erstattedes af tre vers, der ikke er trykt andetsteds. De tre Bazar-kapitler er nedenfor optrykt med dobbelt tekst: som hovedtekst den første eventyrversion, hvilket svarer til vor udgaves faste princip, som bitext 1842-formen, og til den er apparatet knyttet. Man vil se, at SS 25-68 undertiden indfører ændringer, der allerede fandtes i EHP 1-62; dette kan skyldes hensyntagen til sidstnævnte, men også være tidsbestemte ændringer. Isvrigt har de to tekster interesse ved at vise, hvormeget der kan ændres i ortografi og interpunktion, især over et så langt åremål som tyve år.

I *Sverrig* udkom 1851³⁾. Heri indføjedes to tidligere trykte stykker, *Bedstemoder* allerede fra 1845 og altså Sverigesrejsen uvedkommende, *Fugl Phoenix* først trykt 1850. Førstnævnte omarbejdedes noget. Også denne bog kom i ny udgave 1854, og i EHP 2-63 optoges derefter fire kapitler. Da de indgik i SS 26-68, suppleredes de med et femte, *Marionetspilleren* (se vort h.d. V). Også i dette tilfælde synes SS 26-68 at bero på den gamle bogversion, men forskellene er her langt mindre, og dobbelttekster har ikke været nødvendige (derimod trykkes »urformens« fra 1845 af *Bedstemoder*).

Disse rejsebogkapitler og de to nævnte bidrag til folkekælderen udgør da dette binds første og mindre del.

Manuskriptbestanden til de senere eventyr voxer støt. Der er ikke mange færre manuskripter til bd. IV-V end til I-III. Højest når *Det nye Aarhundredes Musa* med fire meget interessante versioner; men H. C. Andersen påstod ganske vist at have gennemskrevet dette stykke elleve gange! (se H. Topsøe-Jensen i *Fund og Forskning* X 1963 s. 132-36).

Kollationeringen har i dette bind kun medført en halv snes rettelser. I nogle tilfælde findes den rette form først i et sent tryk: 60, 95, 205; andre gange findes fejlen kun i A: 97, 103, 173, eller i A og C: 206. Manuskripterne har givet to i trykkeud-

³⁾ I *Sverrig* (Bibl. 691) udkom 19. 6. 1851 og indeholder: [I] I Sverrig. [II] blank. [III] I Sverrig. Af H. C. Andersen. Kjøbenhavn. Forlagt af Universitetsboghandler C. A. Reitzel. Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Lano. 1851. [IV] blank. [V] Digteren, Vennen, den ædle Bernhard v. Beskow. tilegnet. [VI] blank. [VII-VIII] Indhold. 1-210 text.

2. udg. (Bibl. 649) udkom 20. 5. 1854 som s. 139-207 af Samlede Skrifter. Ottende Bind, der desuden indeholder Skyggebilleder... 1831.

ukendte læsemåder: 80, 85, der dog begge findes hos tidligere udgivere ligesom bindets eneste konjektur: 82. Fra en upåagtet trykfejlsliste er endelig hentet rettelsen af en sagfejl s. 15; vore protestantiske udgivere har åbenbart aldrig følt sig generet af karnevalsgløde *under jasten!*

Frøken Ebba Oksen har venligt tilladt Det kongelige Bibliotek at affotografere de hende tilhørende H. C. Andersen-manuskripter. Hertil hører *Moster* og flere eventyr i bind V. Et manuskript til *Fugl Phoenix* tilhører overlæge Arne Portman, og jeg takker for adgangen til at benytte det.

Fra den Portmanske samling har jeg desuden kunnet låne og benytte korrekturer af to eventyrhæfter – de eneste mig bekendte eventyrkorrekturer udover en bogtæl i bd. V. Typograf Nestler, der er kendt for at have reddet korrektoren af *Mit Livs Eventyr* i 1. udg. (Holger Laage-Petersens Samling), har også samlet 2. korr. af NEH 6-65 og 4. korr. af NEH 7-65, og disse er bevaret i eet desværre beskåret shirtingsbind. En sikker og en sandsynlig egenhændig rettelse nævnes 195,19 og 218,38. Løvrigt er rettelserne sætterens; de allerfleste er rettelser af tekniske fejl såsom omvendte eller uklare bogstaver, dertil kommer en del tegn- og enkelte stavere-ttelser under vort variantapparats tærskel, og endelig er en del af afvigelserne mellem NEH 6-62 og det korrigerede anætoplag i vort apparat forsynet med tilføjelsen *rettet i korr.* og dermed placeret som sætterens indgreb. Det interessante bind bekræfter antagelsen af sætterens indflydelse på textens detaljer; samtidig er det tankevækkende, at en reel ændring er foretaget så sent som i en fjerdekorrektur. Materialet påkælder imidlertid ikke nærmere kommentarer, ligesålidt som det berettiger til nogen almen konklusion.

København i november 1965.

Erik Dal.